

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 2, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 336.711

*О. В. Андреева,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Державного економіко-технологічного університету транспорту, м. Київ*

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРОБАНКУ І СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Olena Andrieieva,
Ph.D., associate professor of State economics and technology university of transport*

MONETARY POLICY OF THE CENTRAL BANK AND MODERN DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Стаття присвячена аналізу впливу грошово-кредитної політики Центробанку на хід економічного розвитку країни в сучасному періоді. Дано визначення поняття «криза», форм її прояву. вказано на загальні причини її виникнення, а також зроблено наголос на комплементарність залежності умов виходу національної економіки з кризи від монетарної політики Центробанку.

Проаналізовано підсумки грошово-кредитної політики Національного банку України на тлі макроекономічних показників останнього періоду і її оцінку міжнародними кредитно-фінансовими інститутами. Запропоновано акценти монетарної політики задля активізації економічної кон'юнктури,

The article analyzes the impact of the monetary policy of the Central Bank in the course of economic development in modern period. The term "crisis" is defined, also highlighted the complementarity of conditional dependencies of the exit of national economy from the crisis on the monetary policy of the Central Bank.

Indicated results of the monetary policy of the National Bank of Ukraine on the background of the last period of macroeconomic indicators and its evaluation by international financial institutions. Proposed the emphasis of monetary policy targeted on intensification of the economic conjuncture.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, криза, циклічність розвитку економіки, Центробанк.

Keywords: monetary policy, crisis, economy cyclical development, the Central Bank.

Постановка проблеми. Законодавство України визначає грошово-кредитну політику як комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України через використання визначених законом засобів і методів [6]. Реалізуючись через специфічні інструменти, монетарна політика фактично формує умови для розвитку економіки і прямо впливає на макроекономічні процеси що відбуваються в країні – динаміку економіки, рівень і темп інфляції, стан грошового та фінансового ринків, динаміку безробіття, структуру зайнятості. Досягнення позитивного сценарію розвитку на даних напрямках відповідає досягненню стратегічних цілей монетарної політики. Однак, грошово-кредитна політика має і тактичні цілі. Реалізуючись в руслі монетарної стратегії, вони фактично визначаються загальноекономічною ситуацією в країні і тому повинні бути більш гнучкими і підпорядковуватися фазі циклу економічного розвитку країни. Як відомо, економіка країни періодично проходить різні фази циклу економічного розвитку: кризу, депресію, поживлення і підйом, що супроводжуються коливаннями ділової активності, зміною темпів виробництва, інфляції, безробіття. Зі зміною фаз циклу розвитку повинна змінюватися і грошово-кредитна політика, а також механізм її реалізації. У відповідності з тактикою стимулювання для виходу економіки з кризового і депресивного стану у світовій практиці застосовується політика експансії або політика «дешевих грошей». Це стимулююча грошово-кредитна політика насичення економіки грошима, проведення якої здійснюється за допомогою використання ліберального інструментарію. Впродовж всього кризового і посткризового періоду, тобто з кінця 2008 року і по даний момент, таку політику послідовно проводять регулятори США, Японії, Єврозони, де рівень облікової ставки знаходиться в межах 0,1-0,25 % [10]. Слід зазначити, що в умовах відсутності практичного досвіду такого тривалого застосування стимулюючої монетарної політики тільки небувале падіння виробництва могло змусити Центробанку вдатися до подібних дій.

Після виходу з кризи, в умовах поживлення і економічного зростання, ліберальна політика завжди змінюється політикою рестрикції або «дорогих грошей», яка передбачає контроль за зростанням грошової маси і таргетування інфляції. Таким чином, у ринковій економіці при проведенні монетарної політики весь її інструментарій застосовується з огляду на умови і перспективи економічного зростання, які в свою чергу визначає циклічність розвитку економіки, об'єктивна реальність фази економічного циклу, в якому перебуває країна в той чи інший термін часу.

Аналіз останніх публікацій. Питання, пов'язані з оцінкою впливу монетарної політики держави на процеси, що відбуваються на мікро- і макрорівнях національної економіки розглядали багато вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких А.С. Гальчинський, Е. Долан, Дж. М. Кейнс, К.Д. Кемпбел, Б.С. Івасів, І.М. Михайлівська, А.М. Мороз, М.І. Савлук, та багато інших. Однак, з урахуванням складності, компліментарності та актуальності питань, пов'язаних з впливом грошово-кредитної політики на хід розвитку економіки країни, дана тема потребує подальшої розробки і обговорення.

Мета статті. Відповідно до вищезазначеного, проаналізувати логіку впливу грошово-кредитної політики на розвиток національної економіки з метою пропозиції ефективної кореляції застосування її інструментів в умовах економічної кризи і в посткризовому періоді.

Виклад основного матеріалу. У 2008 році економіка України була «втягнута» в світову економічну кризу глобального характеру, що пов'язана із загальною циклічністю розвитку, з дисбалансом міжнародної торгівлі і на іпотечному ринку, з кредитною експансією банківського сектора. Торкнувшись практично всіх країн світу, економічна криза зупинила економічний розвиток і в Україні. Розгляд причин виникнення кризи не є метою даної статті, однак звернення до суті поняття «криза», а також до причин її виникнення дасть можливість чітко зрозуміти, що саме через монетарну політику створюються або не створюються умови для подолання кризових явищ в країні в оптимальних темпах.

Отже, термінологічно криза (κρίσις) - у дослівному перекладі з давньогрецької мови це зворотній пункт, а в поєднанні зі словом економіка, економічна криза трактується як порушення економічної діяльності, яка викликана, в свою чергу, порушенням дії економічних законів, що мають об'єктивний характер, адже економіка (від др. - грец. οἶκος - будинок і νόμος - правило, закон) - це сукупність законів і правил щодо ведення господарства, а також це система відносин з приводу виробництва, розподілу, перерозподілу і споживання.

Причини порушень дії економічних законів різноманітні і знаходяться у взаємозв'язку і взаємозалежності з рівнем розвитку виробничих відносин і продуктивних сил, ступенем розвинутої банківської системи країни та її фондового ринку, ступенем інтеграції національної економіки у світову. Таким чином в економічну кризу країна може увійти, як через внутрішні протиріччя так і бути «втягнута» в разі дисгармонійного розвитку інших країн – сегментів світової економіки, а також при входженні світової економіки в кризову фазу циклу економічного розвитку. Причому формою прояву економічної кризи може бути як перевиробництво так і недовиробництво.

Найбільш часто причини кризи перевиробництва бачать у порушенні рівноваги між попитом і пропозицією в наслідок порушення внутрішньоекономічного розвитку країни, а кризи недовиробництва – в дії зовнішньоекономічних причин і факторів (війни, революції, стихійні лиха), а також в політичних і фінансових діях однієї країни (груп країн) по відношенню до іншої. Однак, кризу недовиробництва можуть викликати і фактори внутрішнього характеру, до числа яких можна віднести дії жорсткої, обмежувальної грошово-кредитної політики держави.

Повертаючись до терміну «криза недовиробництва», слід зазначити, що формою її прояву, на думку автора, може бути не тільки дефіцит товарів, що актуально для країн з адміністративними економіками, а і звуженість ємності внутрішнього ринку, відсутність або падіння темпів зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), посилення темпів безробіття та погіршення структури зайнятості населення. При цьому країна знаходиться в стані хронічного недовикористання свого потенціалу – кадрового, ресурсного, виробничого. А однією з причин такого недовикористання є економічні умови, в яких відбувається виробничий, торговий, соціальна діяльність суспільства і до формування яких безпосереднє відношення має грошово-кредитна політика що проводиться в державі.

Реалізація стратегічних цілей грошово-кредитної політики Центробанку повинна привести країну до економічного зростання, який у свою чергу є запорукою максимально повної зайнятості населення, стабільності національної валюти і внутрішніх цін.

Звертаючись до монетарної політики Національного банку України (НБУ) 2013 року слід зазначити, що законодавчо вона була визначена Основними засадами грошово-кредитної політики НБУ на 2013 рік де проголошено, що головною її метою є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Стабільність гривні розглядається як одна з базових цінностей суспільства і гарантії захисту приватних економічних інтересів кожного громадянина та необхідна умова досягнення стратегічних цілей економічного розвитку України – забезпечення високих темпів економічного зростання на засадах модернізації та інноваційного розвитку, побудова сучасної, стійкої, відкритої і конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки та забезпечення на цій основі підвищення добробуту населення нашої держави [9].

У такому визначенні фактично задокументована доцільність створення монетарних стимулів для економічного зростання при низьких темпах інфляції, але при виборі головних цілей монетарної політики Центробанку, законодавчий наголос ставитиметься саме на стабільності гривні, а значить відповідно до цільової спрямованості і весь монетарний інструментарій суб'єкта політики використовувався відповідно до поставленої мети.

Не зменшуючи значення пріоритетної ролі фактора стабільності національних грошей, яка фактично визначає стабільність грошового обігу та створює умови для ефективного функціонування ринкової економіки, необхідно, задля оцінки впливу монетарної політики на розвиток країни, ще раз звернутися до аналізу підсумкових економічних показників розвитку України 2013 року та до логіки діяльності в цьому періоді регулятора. Вважаю, що саме через грошово-кредитну політику реалізується відповідальність держави за стан та умови розвитку національної економіки країни.

Отже, впродовж всього посткризового періоду включаючи 2013 рік, з метою управління девальвацією гривні регулятор ситуативно здійснював інтервенції на валютному ринку, в результаті чого золотовалютні резерви України за період 2010-2013рр. перебували в негативному тренді, що призвело до їх скорочення на 6089,6 млн. дол. США до рівня 20415,4 млн. дол. США на 01.01.2014 р. з рівня 26505 млн. дол. США на 01.01.2010 р. Привертає увагу і їх слабка структура, так 61,56 % резервів - це цінні папери і тільки 8,03 % - монетарне золото, запаси якого в 2013 році також знизилися на 13,23% [7]. Також, з метою девальваційного управління регулятор в 2013 році кілька разів вдався до підвищення норми обов'язкового резервування за валютними вкладками фізичних осіб та коштом на поточних рахунках юридичних осіб з 10 % до 15 % і з 5 % до 7 % по валютним строковим вкладкам фізичних і юридичних осіб. Слід сказати, що подібні регулятивні заходи не привели до зміцнення гривні і не зупинили її девальвацію. Ціна національних грошей коливається з непередбачуваною амплітудою, яку посилює політична нестабільність, що склалася в Україні.

Державний борг України в посткризовий період демонстрував позитивний тренд і на 01.01.2014 року склав 584114,1 млрд. грн., що на 13,3% більше ніж на початок 2013 року, причому рекордним є січневий приріст даного показника +6,3%. Позитивна динаміка державного боргу України виглядає таким чином: на 01.01.2011р. - +36,4%; на 01.01.2012р. - +9,5%; на 01.01.2013р. - +9,0%, що свідчить про хронічно слабку державну платоспроможність [2].

Динаміка індексу промислового виробництва за період 2011-2013 рр. - негативна. Його річні значення складають 2011р. - 103,6%; 2012 р. - 94,5%; 2013 р. - 96,0%, а динаміка ВВП за 2013 р. за оцінками аналітиків – нульова [8].

Рівень безробіття в Україні знаходиться за офіційними статистичними даними на рівні 8% (у 2009 р. - 9,6%; 2013р. - 7,6%) [11]. Зазначу, що комфортним вважається рівень безробіття в 4%-5%. Причому структура зайнятості населення України вкрай не ефективна, тому в країні безліч людей зайняті ручною працею, працюють у важких і шкідливих умовах, багато працівників не реєструються після втрати робочих місць, працюючи за наймом на стихійних ринках, будівництвах, мігрують у пошуках заробітків. Це відбувається на тлі безперервного скорочення чисельності населення України – за роки незалежності на 6391,4 млн. чол. [6]. Таким чином практично всі найважливіші макроекономічні та соціальні показники – негативні, а дефляція, яка на думку Міжнародного Валютного Фонду (МВФ), за підсумками 2013 року зафіксована на рівні 0,3% [5] - це наслідок скорочення обсягу виробництва і звуження ємності внутрішнього ринку.

Жорстка монетарна політика НБУ, яка спрямована перш за все на запобігання девальвації гривні, негативно позначається і на стані української банківської системи. У відповідь на політику дорогих кредитів Центробанку, комерційні банки змушені залучати ресурси за ставками, рівень яких один з найвищих у світі, що у свою чергу провокує подорожчання кредитів, збільшує рівень кредитних ризиків і створює дефіцит гривні.

Загальноекономічна ситуація, що склалася в Україні в останній час не змогла не позначитися на прогностичних висловлюваннях міжнародних кредитно-фінансових інститутів. Так Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) погіршив оцінку зниження економіки України в 2013 році з 0,5 % до 0,8 %, зберігши прогноз щодо її відновлення в 2014 році на рівні 1,5 % зазначивши, що середньострокові перспективи економіки залишаються досить невизначеними [4]. У свою чергу Міжнародний валютний фонд прогнозує зниження в 2013 р. показника ВВП на 0,3 % і знижує прогноз зростання ВВП України на 2014 р. з 1,5% до 1% і вважає, що жорстка монетарна політика Національного банку, використовувана для підтримки стабільності курсу гривні, придушила зростання економіки [5].

Фактично, законодавча декларативність цілей монетарної політики НБУ на забезпечення високих темпів економічного зростання на засадах модернізації та інноваційного розвитку, побудови сучасної економіки не кореспондується з сьогоднішніми інфляційними орієнтирами регулятора, тому що основна мета діяльності Центробанку – це стримування темпу інфляції, а через стримування зростання цін проблему збільшення обсягів виробництва не вдається.

Сьогоднішні пріоритети монетарної політики Центробанку не відповідають реаліям економіки країни, яка остається в стані «грошового голоду», а значить не може і не буде зростати і розвиватися. Вихід з положення, можна побачити в інвестиційній активізації в реальному секторі економіки, в послабленні адміністративного тиску на механізм реалізації грошово-кредитної політики, в інфляційному таргетуванні, в застосуванні політики гнучкого валютного курсу, а також в посиленні ролі науки в політиці і в економіці. Одним з діючих інструментів збільшення інвестиційної активності є послідовне зниження облікової ставки Центробанку, рівень якої в 6,5% залишається на сьогодні одним з найвищих в Європі при нульовій інфляції в річному вимірі. Звичайно, зниження облікової ставки не призведе до негайного економічного зростання, але створить потенційну можливість для кредитування економіки і оздоровлення банківської системи.

Український вчений Анатолій Гальчинський дуже точно визначив місце і роль грошово-кредитної політики вказавши, що вона підпорядкована макроекономічному завданню - «забезпечити вирішення традиційної мети: збалансувати економічний розвиток, забезпечити оптимальну зайнятість і стримати інфляцію», а також «за своєю визначальністю функцією та глобальними завданнями грошово-кредитна політика не є автономним» [1, с.263]. Така теза ще раз підкреслює, що існування грошово-кредитної політики як такої має бути направлено на зростання життєвого рівня населення України, через зростання виробництва і створення робочих місць. Отже, активізація економічної кон'юнктури, в умови повільного виходу їх кризи світової економіки і відсутності зовнішніх стимулів повинна ґрунтуватися на внутрішніх процесах, потенціал для розвитку яких повинна створити саме монетарна політика Центробанку.

Висновок. З урахуванням можливої результативності та масштабності впливу на економіку країни, грошово-кредитна політика держави є домінуючою ланкою економічної політики. Її мотиваційні аргументи повинні виявлятися більш чітко в період економічної кризи. Нема сумнівів, що мотивація до виробництва, до ведення бізнесу, до інвестиційної активності, національною економікою та суспільством очікувана і дасть відгук через зростання виробництва, стійке зростання якого може нейтралізувати як негативні наслідки зростання грошової маси, так і недоліки, характерні для ринкової економіки.

Література.

1. Гальчинський А.С. Теорія грошей – К.: «ОСНОВИ». 2001.– 411 с.
2. Государственный долг Украины. // Электронный ресурс. – Режим доступа до документа: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/>
3. Долан Э.Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. / Долан Э.Дж., Кемпбел К.Д., Кэмпбел Р.Дж. / Пер. с англ. В. Лукашевича и др. –

Л.: ПФК «Профіко», 1991. – 448 с.

4. ЕБРР ухудшил оцнку снижения экономики Украины в 2013 году. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://forbes.ua/news/1363741-ebrr-uhudshil-ocenku-snizheniya-vvp-ukrainy>
5. Жесткая монетарная политика НБУ придушила рост экономики Украины - МВФ. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://112.ua/ekonomika/zhestkaya-monetarnaya-politika-nbu-pridushila-rost-ekonomiki-ukrainy-mvf-4526.html>
6. Закон України про національний банк України. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
7. Золотовалютные резервы Украины. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://index.minfin.com.ua/index/assets/>
8. Индекс промышленного производства. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://index.minfin.com.ua/index/prom/>
9. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/?jsessionid=F2994F342B2AC04D749A9DDD6FE9AA70>
10. Процентные ставки. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://www.forexLtd.ru/ru/analytic/cbrates/>
11. Соціально-економічне становище України за 2013 рік. // Электроний ресурс. – Режим доступу до документу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References.

1. Hal'chyn's'kyj A.S. (2001), *Teoriia hroshej* [Theory of money], OSNOVY, Kyiv, Ukraine
2. Minfin.com.ua informational portal, “State debt of Ukraine”, available at: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/> (Accessed January 22, 2014).
3. Dolan E.Dzh., Kempbel K.D., Kempbel R.Dzh. (1991), *Den'hy, bankovskoe delo y denezhno-kredytnaia polityka* [Money, banking and monetary-credit policy], Profiko, Lviv, Ukraine.
4. Forbes Ukraine (2014), “EBRD has deteriorated assessment of Ukraine's economy reduction in 2013”, available at: <http://forbes.ua/news/1363741-ebrr-uhudshil-ocenku-snizheniya-vvp-ukrainy> (Accessed January 22, 2014).
5. 112.ua Information Agency (2014), “Tight monetary policy of the NBU has strangled economic growth in Ukraine – IMF”, available at: <http://112.ua/ekonomika/zhestkaya-monetarnaya-politika-nbu-pridushila-rost-ekonomiki-ukrainy-mvf-4526.html> (Accessed January 20, 2013)
6. Official website of the Verkhovna Rada (2014), “The Law of Ukraine On the National Bank of Ukraine”, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (Accessed January 14, 2014).
7. Minfin.com.ua informational portal (2014), “Gold reserves of Ukraine”, available at: <http://index.minfin.com.ua/index/infl/> (Accessed February 5, 2014)
8. Minfin.com.ua informational portal (2014), “Industrial production index”, available at: <http://index.minfin.com.ua/index/prom/> (Accessed January 17, 2014)
9. Official website of National Bank of Ukraine (2014), “Basic principles of monetary policy in 2013”, available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/?jsessionid=F2994F342B2AC04D749A9DDD6FE9AA70> (Accessed January 12, 2014)
10. Forex LTD website (2014), “Interest rates”, available at: <http://www.forexLtd.ru/ru/analytic/cbrates/> (Accessed January 23, 2014) .
11. Official website of the Department of Statistics. “Social-economic situation in Ukraine in 2013”, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed January 17, 2014)

Стаття надійшла до редакції 10.02.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"